Дата _____

Клас _____

Урок 77. **ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ**

Мета: вчити учнів упізнавати на слух і в текстах особові займенники; пояснювати їх лексичне значення, роль у реченні; формувати правильні правописні вміння і навички; збагачувати словниковий запас; розвивати пізнавальну самостійність, мовлення учнів; виховувати культуру писемного мовлення.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Перевірка домашнього завдання (*вправа 273*)

2. Робота над прислів'ями

— Прочитайте прислів'я та приказки. Підкресліть займенники.

1) Я дав би дві зими за одне літо. 2) На дощ ще і хмари не збираються, а вона вже змокла. 3) Казали минеться, а воно тільки настає. 4) Ви їсте кисле, а на нас оскома нападає. 5) Ми з тобою, як риба з водою. 6) Хоч і дощ йде, а він на долоні плює.

3. Каліграфічна хвилинка

— Складіть і запишіть слово.

Ім ен нник Зай ме нн ник.

— Із слів складіть речення.

Праця, краща, маленька, безділля, велике, за.

— Підкресліть антоніми, доберіть до них синоніми.

3. Словникова робота

Гра «Загадки Діда-Буквоїда»

т л ф н п ртр т ф тб л

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

— Сьогодні на уроці ви більше дізнаєтеся про займенник.

IV. СПРИЙМАННЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Спостереження за мовним матеріалом

— Прочитайте і порівняйте казки.

Холодно взимку Зайчикові. Вибіг Зайчик на узлісся. Мороз тріщить. Сів Зайчик під кущем, простяг лапки до Місяця, просить:	Холодно взимку Зайчикові. Вибіг він на узлісся. Мороз тріщить. Сів сіренький під кущем, простяг лапки до Місяця, просить:
— Місяцю, любий, погрій Зайчика променями, бо довго ще сонечка чекати.	— Місяцю, любий, погрій мене променями, бо довго ще сонечка чекати.

— Який текст вам сподобався більше? Чим саме?

— Назвіть слова, які дали можливість у другому тексті уникнути повторень слова *Зайчик*.

— На основі другого тексту зробіть висновок про значення займенників у мові.

— Наше мовлення було б нудним і занадто тривалим, коли б у ньому не було займенників. Отже, слова *він, мене* — займенники. Займенники з успіхом

замінюють іменники, прикметники, числівники (*це видно із самої назви «займенник» — замість імені, тобто замість іменних частин мови*), а іноді і цілі частини речень чи інші довгі найменування. За частотою вживання займенники посідають третє місце після іменника і дієслова.

— Які займенники зустрілися у другій казці?

— Займенники *я, ти, ми, ви, він, вона, вони* — особові займенники.

Уявіть, що відбулися змагання, і ви хочете розповісти про результати друзям. (*Виходять троє учнів.*)

Відповіді: Я посів І місце. Ти посів ІІ місце. Він посів ІІІ місце.

Запис на дошці:

Я — 1

Ти — 2

Він — 3

— Займенники, як і спортсмени, мають свої місця, вони належать до 1-ї, 2-ї, 3-ї особи. (*Доповнення запису на дошці словами «особа».*)

2. Складання опорної таблиці «Особові займенники»

Займенник	Особа, число	Вказує на:
Я ми	1-ша особа однини 1-ша особа множини	особу, що говорить про себе; багато осіб, включаючи того, хто про себе говорить
ти ви	2-га особа однини 2-га особа множини	особу, до якої звертаємося; осіб, до яких звертаємося
він вона воно вони	3-тя особа однини 3-тя особа множини	особу чи предмет, про яких розповідають; осіб, чи предмети, про яких розповідають

Висновок: 3-тя особа однини має аж три займенники: *він, вона, воно*, вживання яких залежить від роду (*ч. р., ж. р., с. р.*) особи, про яку говорять.

3. Робота за підручником (*вправи 275–278, с. 121–123*)

Словникова робота

Океан — 1) водний простір, що вкриває більшу частину Земної кулі й поділяє суходіл на материки й острови;

2) одна з чотирьох основних складових частин водного простору Земної кулі, що розділяє материки.

— Поясніть, у якому значенні — прямому чи переносному — вжиті подані словосполучення, що вони означають.

Тихий океан, Світовий океан, океан сліз, океан почуттів, океан пшениці.

— Складіть речення, у яких слово *океан* уживається то в прямому, то в переносному значенні.

4. Фізкультхвилинка

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ

1. Робота над текстом

— Визначте в тексті особові займенники.

Людина побачила свою землю із космічних висот. Вона загадкова і прекрасна: жовто-бурий колір пустелі, зеленкуватий лісовий покрив, синь океанів проглядають крізь хмарну блакить. Голуба наша планета. А на ній — твоя Батьківщина.

2. Цікаво знати!

За часів Київської Русі пошанного звертання на «Ви» ще не було. Підлеглий до свого володаря звертався на «ти», як і володар до підлеглого. Згодом займенник *ти* став нормативним у звертанні до Бога. А займенник *ви* в Україні набув поширення у звертанні дітей до батьків, молодших за віком до старших та до незнайомих людей. Таке звертання засвідчує етичні норми нашого народу, що вироблялися протягом віків.

В Україні до неодруженого чоловіка могли весь вік звертатися на «ти». Лише одруження, тобто започаткування родини, робило можливим уживання форми «ви». А куми, охрестивши дитину, відразу зверталися один до одного на «ти».

В англійській мові займенник *thou* (*ти*) вживають тільки в поетичній мові й у звертанні до Бога, а в усіх інших випадках уживається займенник *you* (*ви*).

3. Самостійна робота

— Прочитайте текст. Замініть іменники, що повторюються, займенником або іменником, який підходить за змістом.

КВІТИ — ДІТИ ВЕСНИ

Весна — це чарівність. Летить весна (*красуня, вона*) над землею з пролісками, сон-травою, фіалкою, мати-й-мачухою. Весна (*чарівниця, вона*) заплітає різнобарвний яскравий вінок. Сонячні промені відсвічуються у (*вінку, ньому*) теплими кольорами. Пробуджується природа, оживає, буяє ніжною зеленню. Тягнуться до сонця своїми рученятами провісники весни — проліски. Стоять (*проліски, вони*) тендітні, ніжні і водночас велично замріяні. Квіти — діти весни! Рясно вкривають (*квіти, вони*) землю-плодоносицю. Буяє природа.

4. Гра «Упіймай займенник»

Якщо в прочитаних реченнях є займенник, діти плескають у долоні.

Узимку прилетіла синичка до вікна. Вона замерзла й шукала затишку. Діти відчинили кватирку. Пташка влетіла в хату. Діти нагодували пташку. Вони — друзі птахів.

Настав березень. Степанко зробив шпаківню. Він повісив її на дереві.

5. Загадки-жарти

- Які два займенники вкупі руйнують дороги, ще й заважають їздити? (*Я — ми*)
- До якого займенника слід додати одну букву, щоб він перетворився на провалля? (*Я — р*)
- Які займенники примушують тримати руки в чистоті? (*Ми — ти*)
- *Я* — спереду, *я* — в кінці, а посередині — назва породи маленького коня. Разом — назва країни. (*Я-поні-я*)

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

— Яка частина мови називається займенником?
— Назвіть особові займенники.
— Замість якої частини мови вживаються займенники?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вправа 279 (*с. 123*).